

JPMNT

Journal of Process Management – New Technologies
INTERNATIONAL

ISSN: 2334-7449 (Online)

SPECIAL EDITION

Vol. 4 Special Edition

November 2014.

Indexed by:

www.japmnt.com

IMPRESUM

JOURNAL OF PROCESS MANAGEMENT – NEW TECHNOLOGIES,
INTERNATIONAL

First edition, 2013.

Editor:
Prof. Predrag Trajković PhD

Publisher:
Mapro Predrag Trajkovic KD , Vranje

Technical editors of the special edition:
PhD Lazar Stošić
MSc Ana Kostić Stošić

Lector:
Maja Mihajlović
Ana Stanković

JOURNAL OF PROCESS MANAGEMENT – NEW TECHNOLOGIES INTERNATIONAL

Company for consulting and engineering MAPRO from Vranje, Serbia, publishes PROCESS MANAGEMENT - NEW TECHNOLOGIES INTERNATIONAL and offers membership and cooperation for writing scientific papers that, after review and proofreading published under instruction that is attached.

Company was established in 1990. as a marketing project aimed at public opinion polls and market trends in the area of southern Serbia. Cooperation with young people especially students and young entrepreneurs in the pioneer period, the appearance of entrepreneurship in our country, for the introduction and development of marketing management, and application of new knowledge in economic practice and the creation of conditions for sustainable development, environmental awareness and health education. Statistical monitoring trends and developments investments and measure the effects of changes investment. Special whether additional review is to discover and use new resources in an optimal manner with the use of new technologies.

The aim of publishing this magazine is to engage researchers and scientists, from all parts of the world, to his knowledge, both theoretical as well as practical in writing concentrated more on one site in the form of publications, which will contribute to their greater recognition and the development of economy and society. Management process of new technology permeates all aspects of social life which is a huge area of coverage through this magazine.

Sincerely,
Prof. PhD Predrag Trajković

Kompanija za konsalting i inženjering MAPRO iz Vranja izdaje časopis MENADŽMENT PROCES – NOVE TEHNOLOGIJE INTERNACIONALNI pa Vam nudi saradnju za članstvo i pisanje naučnih i stručnih radova koje, posle recenzije i lekture objavljuje shodno uputstvu koje je u prilogu.

Kompanija je osnovana 1990. godine kao marketing projekt sa ciljem istraživanja javnog mnjenja i tržišnih kretanja na prostoru Južne Srbije. Saradnja sa mladim osobama posebno studentima i mladim privrednicima u pionirskom periodu pojave preduzetništva kod nas, za upoznavanje i razvoj marketing menadžmenta, kao i primene novih saznanja u privrednoj praksi te stvaranje uslova za održivi razvoj, podizanje ekološke i zdravstvene kulture. Statistička praćenja tendencije kretanja ulaganja i merenje promene efekata te opravdanost dodatnih ulaganja. Poseban osvrt je na otkrivanje i korisćenje novih resursa na optimalan način uz primenu novih tehnologija.

Cilj izdavanja ovog časopisa je animiranje istraživača i naučnih radnika, sa svih prostora sveta, da svoja saznanja, kako teoretska, tako i praktična u pisanoj formi koncentrišu na jednom mestu u vidu publikacije, što će doprineti njihovoj većoj afirmaciji i razvoju privrede i društva. Menadžment proces novih tehnologija prožima sve pore društvenog života što čini ogroman prostor obuhvatnosti rada kroz ovaj časopis.

S poštovanjem,
Prof. dr Predrag Trajković

Address of the editorial Board: Filipa Filipovica 28, 17501 Vranje, Serbia

Phone/Fax: +381 17 413 586, +381 17 432 278

Web: www.japmnt.com

E-mail: zurnal43@yahoo.com

japmnt@yahoo.com

Index Copernicus Journals Master List 2012

ICV 2012: 4.09

ASSOCIATE EDITORS

Editor PhD Predrag Trajković

Execute editor PhD Svetlana Trajković

Secretary Snežana Manasijević Milkić, Masters of Laws

Technical editor PhD Lazar Stošić

Lector Maja Mihajlović M.A. in English Language and Literature

Lector Ana Stanković M.A. in English Language and Literature

REVIEWER BOARD MEMBERS

Academic Angel Džambazovski, Macedonia

Academic Radenko S. Krulj, Serbia

PhD Alla Belousova, Russia

PhD Aneta Barakoska, Macedonia

PhD Biljana Petrevska, Macedonia

PhD Dana Mesner Andolšek, Slovenia

PhD Dušan Jarić Serbia

PhD Emanuel Soare, Romania

PhD Gabriela Paula Petruta, Romania

PhD Hemanta K. Baruah, India

PhD Jelena Maksimović, Serbia

PhD Jurka Lipičnik Vodopivec, Slovenia

PhD Ka Lok Man, China

PhD Ljubisa Stojmirović, Serbia

PhD Margarita Matlievska, Macedonia

PhD Mitrička Stardelova, Macedonia

PhD Miroslav Pavlović, Serbia

PhD Nada Živanović, Serbia

PhD Oksana Baruskova, Russia

PhD Radovan Ilić, Serbia

PhD Ranjan Upadhyaya, India

PhD Robert Dimitrovski, Macedonia

PhD T. C. Manjunath, India

PhD Vera Naumovska, Macedonia

PhD Vitus Lam, Hong Kong

PhD Vladimir Matić, Croatia

ANNOUNCEMENT:

These papers are print under ISSN No. 1857 - 923 X for the promotion of the international scientific conference “Knowledge – Capital of the Future,” which was held in Bansko, The Republic of Bulgaria, from 27 to 30 November 2014.

JPMNT - Journal of Process Management - New Technologies
INTERNATIONAL

is a co-organizer of this conference and as such has a contractual obligation

to publish all the papers which have been accepted for participation on its web site as the special edition, which is hereby made implemented.

Editor -in -Chief

Prof.Predrag Trajkovic,PhD

OBAVEŠTENJE:

Ovi radovi su štampani pod ISSN broj 1857 – 923 X za promociju međunarodne naučne konferencije "Znanje – Kapital budućnosti", koja je održana u Bansko, Republika Bugarska, od 27. do 30. novembra 2014.

JPMNT - Journal of Process Management - New Technologies
INTERNATIONAL

je koorganizator ovog skupa i ima ugovornu obavezu da objavi sve radove koji su prihvaćeni za učešće na svom sajtu, kao specijalno izdanje, što se ovim putem realizuje.

Glavni urednik

Prof. dr Predrag Trajković

HAJABI:

Овие дела беа објавени под ISSN бр 1857 - 923 X промоција на меѓународната научна конференција " Знаењето-Капитал на Иднината. ", која се одржа во Банско, Република Бугарија, од 27-30 ноември во 2014 година.

JPMNT - Journal of Process Management - New Technologies
INTERNATIONAL

е ко-организатор на овој настан и има договорна обврска да ги објавуваат сите документи кои се прифатени за учество во неговата веб-страница, како и специјално издание, што е ова се спроведува.

главен и одговорен уредник

Проф Предраг Трајковиќ

KNOWLEDGE

INTERNATIONAL JOURNAL

Scientific & Applicative Papers

Vol. 4

2014

INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT

SKOPJE, MACEDONIA

KNOWLEDGE

International Journal

Scientific and applicative papers

V-4

Skopje, 2014

Edited

**PhD Robert Dimitrovski
PhD Svetlana Trajković
PhD Margarita Koleva
PhD Mile Matijević
PhD Dusan Nikolovski
PhD Predrag Trajković
PhD Jugoslav Ziberovski
PhD Ilija Nasov
PhD Irina Singaveskaya**

Preparing and correction

**Liljana Pushova
Martina Nedelkovska**

Design

Katerina Apostolska

Print

GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

For editor

PhD Robert Dimitrovski

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

005.941(082)

KNOWLEDGE : international journal. #Vol. #4, Scientific and
applicative papers / [edited Robert Dimitrovski ... и др.]. -
Skopje : Institute of knowledge management, 2014. - 652 стр. :
илустр. ; 26 см

Фусноти кон текстот. - Abstracts кон трудовите. - Библиографија кон
трудовете

ISBN 978-608-65653-8-1

а) Организациско знаење - Зборници

COBISS.MK-ID 97384202

KNOWLEDGE

INTERNATIONAL JOURNAL

Scientific & Applicative Papers

Vol. 4

2014

SCIENTIFIC COMMITTEE

President: Academic, Prof. Vlado Kambovski PhD, President of Macedonian Academy of Science and Arts - Skopje

- ❖ Prof. Robert Dimitrovski PhD, Faculty of Management, MIT University, Skopje (Macedonia)
- ❖ Prof. Dusan Nikolovski PhD, Rector, MSU, Sveti Nikole (Macedonia)
- ❖ Prof. Jugoslav Ziberovski PhD, Rector of MIT University, Skopje (Macedonia)
- ❖ Prof. Vladislav M. Jurjev PhD, Rector Tambovski State Uninersity, Gavriilo Romanovic Derzavin, (Russian Federation)
- ❖ Prof. Zivota Radosavljevik PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
- ❖ Prof. Ilija Nasov PhD, Research and Development center PLASMA, Skopje (Macedonia)
- ❖ Prof. Aleksandar Nikolovski PhD, Director of PhD Institute, FON University, Skopje (Macedonia)
- ❖ Prof. Tatiana Osadcaja PhD, Vice Rector for International matters, Tambovski State Uninersity, Gavriilo Romanovic Derzavin (Russian Federation)
- ❖ Prof. Marjan Stevanovski PhD, Dean, Faculty of Management, MIT University, Skopje (Macedonia)
- ❖ Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
- ❖ Prof. Milan Radosavljevic PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
- ❖ Prof. Anka Trajkovska Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
- ❖ Prof. Shekerinka Ivanovska PhD, Dean of Faculty of Economy, MSU, Sv. Nikole (Macedonia)
- ❖ Prof. Predrag Trajkovic PhD, JMPNT, (Serbia)
- ❖ Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- ❖ Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- ❖ Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- ❖ Prof. Sasho Korunoski, Dean, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- ❖ Prof. Cvetko Andreevski, Vise rector, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- ❖ Prof. Margarita Koleva PhD, Dean, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- ❖ Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- ❖ Prof. Marija Knezevic PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
- ❖ Ljupco Naumovski PhD, Forum for Mobility and Research, Bitola (Macedonia)
- ❖ Prof. Oliver Iliev PhD, Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
- ❖ Prof. Dimitrija Popovski PhD, Faculty of Sport, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- ❖ Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
- ❖ Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- ❖ Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- ❖ Prof. Vladimir Lazarov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- ❖ Prof. Tosko Krstev PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- ❖ Prof. Antoanela Hristova PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- ❖ Prof. Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)

- ❖ Prof. Aleksandr Korablev, PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petersburg State Forest Technical University, Saint Petersburg (Russian Federation)
- ❖ Prof. Primoz Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- ❖ Doc. Igor Stubelj, PhD, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- ❖ Prof Karl Schopf, PhD, Akademie für wissenschaftliche forschung und studium, Wien (Austria),
- ❖ Prof. Emilija Stevanovska PhD, BAS, Skopje (Macedonia)
- ❖ Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technological Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
- ❖ Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational center, Skopje, Macedonia
- ❖ Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of law, Kragujevac (Serbia)
- ❖ Prof. Dragan Kokovic PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- ❖ Prof. Sasha Kicoshev PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- ❖ Prof. Pere Tumbas PhD, Faculty of Economics, University of Novi Sad, Subotica (Serbia)
- ❖ Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
- ❖ Prof Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- ❖ Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
- ❖ Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting
- ❖ Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- ❖ Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- ❖ Prof. Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- ❖ Prof. Helmut Shramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
- ❖ prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolver Hampton, (United Kingdom)
- ❖ Prof. Tzako Pantaleev PhD, NB University, Sofia (Bulgaria)
- ❖ Prof. Lisen Bashkurti PhD, Global Vice President of SunMoon University (Albania)
- ❖ Prof. Baki Koleci PhD, University Hadzi Zeka, (Kosovo)
- ❖ Prof. Ivana Jelik PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, (MNE)
- ❖ Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
- ❖ Prof. Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- ❖ Prof. Nikola Popovski PhD, MSI Sveti Nikole (Macedonia)
- ❖ Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar“ - Varna (Bulgaria)
- ❖ Prof. Nedjat Korajlic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- ❖ Prof. Haris Halilovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo, (Bosnia & Herzegovina)
- ❖ Prof. Jasmin Ahic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- ❖ prof. Jova Ateljevic PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia & Herzegovina)
- ❖ Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of law University of Kragujevac (Serbia)
- ❖ Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
- ❖ Doc. Sasa Petkovic PhD, Faculty of Economy University of Banja Luka (Bosnia & Herzegovina)
- ❖ Doc. Maja Korubin PhD, MON- Skopje, executive of Centre for adult education, Skopje (Macedonia)
- ❖ Doc. Marijan Mladenovski PhD, EURO college, Kumanovo (Macedonia)

CONTENTS

PAGE 1 - 9

Paper 1: UNIVERSITY KNOWLEDGE MANAGEMENT

Authors: Robert Dimitrovski, Macedonia

PAGE 10 - 14

Paper 2: SCIENCE POLICY FOR KNOWLEDGE GENERATION AND IMPLEMENTATION IN BULGARIA AND MACEDONIA

Authors: Rossitsa Chobanova, Lyupcho Kocarev, Saso Josimovski, Bulgaria, Macedonia

PAGE 15 - 21

Paper 3: KNOWLEDGE MANAGEMENT AND LEADERSHIP - THEIR IMPACT ON CREATING SUSTAINABLE COMPETITIVE ADVANTAGE

Authors: Ljiljana Stošić Mihajlović, Petronije Jevtić, Serbia

PAGE 22 - 28

Paper 4: STUDENTS ACQUIRE ECONOMICAL TERMS BY APPLYING READING COMPREHENSION SKILLS

Authors: Maria Kavdanska, Bulgaria

PAGE 29 - 34

Paper 5: KNOWLEDGE-IMPORTANT RESOURCE FOR SUCCESSFUL REALIZATION OF THE ELDERLY IN THE LABOR MARKET

Authors: Kamelia Petkova, Bulgaria

PAGE 35 - 43

Paper 6: LIDERSTVO I MENADŽMENT ZNANJA

Authors: Svetlana Trajkovic, Milos Nikolic, Zoran Antic, Serbia

PAGE 44 - 50

Paper 7: THE ROLE OF INNOVATIONS FOR CREATING THE KNOWLEDGE ECONOMY

Authors: Tatjana Dimoska, Branko Nikolovski, Boris Trimcev, Macedonia

PAGE 51 - 54

Paper 8: INPUT ORIENTED INNOVATION INDICATORS AS A FACTOR OF THE COMPETITIVENESS OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES (SME)

Authors: Marina Simin, Dušan Ristić, Miladin Kalinić, Serbia

PAGE 55 - 59

Paper 9: TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT AND PROBLEM OF ECONOMIC TRANSFORMATION

Authors: Aleksandar Kostic, Marko Jankovic, Serbia

PAGE 60 - 64

Paper 10: IMPACT OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Authors: Gordana Mrdak, Rade Knezevic, Slobodan Stefanovic, Serbia

PAGE 65 - 69

Paper 11: THREE BARIERS ON THE WAY TO ACHIEVE SUSTAINABLE

Authors: Evgenia Penkova, Alexander Valkov, Bulgaria

PAGE 70 - 75

Paper 12: THE FUNCTION OF EDUCATION AND THE SCIENTIFIC AND RESEARCH AND ARTISTIC ACTIVITY IN THE CREATION OF HUMAN CAPITAL AND KNOWLEDGE-BASED ECONOMY IN R.MACEDONIA

Authors: Dance Nikolovska Vrateovska, Angele Mihailovski, Milena Ristova- Mihajlovska, Macedonia

PAGE 76 - 79

Paper 13: OMBUDSMAN FOR CHILDREN'S RIGHTS, LEGAL GUARANTEES FOR THEIR PROTECTION

Authors: Margarita Cheshmedzhieva, Bulgaria

PAGE 80 - 86

Paper 14: EQUIPMENT OF THE SARAJEVO SCHOOLS OF INFORMATION TECHNOLOGY AND THEIR USE IN THE TEACHING PROCESS

Authors: Nezir Halilovic, Bosnia and Herzegovina

PAGE 87 - 91

Paper 15: USING KNOWLEDGE MANAGEMENT WITHIN SMALL AND MEDIUM – SIZE ENTERPRISES

Authors: Radica Dishlieska, Blagoja Spirkoski, Macedonia

PAGE 92 - 96

Paper 16: KNOWLEDGE – THE MOST IMORTANT RESOURCEAND DRIVER OF THE ECONOMICAND SOCIAL DEVELOPMENT

Authors: Dejan Vitanski, Macedonia

PAGE 97 - 100

Paper 17: BASIC PROFESSIONAL EDUCATION AND PERMANENT IMPROVEMENT – CAREER DEVELOPEMENT PATHS

Authors: Elenica Sofijanova, Tamara Jovanov Marjanova, Ljupco Davcev, Macedonia

PAGE 101 - 106

Paper 18: ORGANIZATIONAL CULTURE AND MOTIVATION IN PUBLIC ADMINISTRATION – A RELATION OF THE FUTURE IN THE PUBLIC MENAGEMENT

Authors: Ivan Efremovski, Valentin Vasilev, Bulgaria

PAGE 107 - 110

Paper 19: THE KNOWLEDGE AND TECHNICAL SKILLS AS AN ISSUE IN THE IMPLEMENTATION OF THE E-GOVERNMENT IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Authors: Lazar Arsovski, Macedonia

PAGE 111 - 119

Paper 20: NADVORESNATA POLITIKA NA SAD VO PREDSEDATELSKITE IZBORI 2012

Authors: Kujtim Kasami, Macedonia

PAGE 120 - 124

Paper 21: THE IMPORTANCE OF EMPLOYEE EDUCATIONAL STRUCTURE IN IMPROVING CATERING COMPANY OPERATIONS

Authors: Snježana Gagić, Irma Erdeji, Bojana Kalenjuc, Serbia

PAGE 125 - 130

Paper 22: MORAL VALUES, INFORMATION AND SCIENCE

Authors: Riste Temjanovski, Vesna Georgieva Svrтинov, Olivera Gjorgieva-Trajkovska, Macedonia

PAGE 131 - 135

Paper 23: CONTINUOUS LEARNING AS A CONDITION FOR ORGANIZATION DEVELOPMENT

Authors: Shekjerinka Ivanovska, Slavoljub Ivanovski, Natasha Kurteska, Macedonia

PAGE 136 - 138

Paper 24: KNOWLEDGE AND THE KNOWLEDGE WORKER IN THE ERA OF GREAT TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT

Authors: Marija Krsteva, Macedonia

PAGE 139 - 143

Paper 25: GLOBALIZATION, KNOWLEDGE, EDUCATION AND TRAINING IN THE INFORMATION AGE

Authors: Elena Doneva, Elena Mirchevska, Macedonia

PAGE 144 - 148

Paper 26: CRISIS MANAGEMENT IN TERMS OF GLOBALIZATION

Authors: Miroslav Milutinović, Andon Kostadinović, Predrag Trajković, Serbia

PAGE 149 - 160

Paper 27: LEADER AND LEADERSHIP

Authors: Svetlana Trajković, Zoran Antić, Serbia

PAGE 161 - 165

Paper 28: POPULATION AS A FACTOR FOR ECONOMY DEVELOPMENT

Authors: Gordana Mrdak, Rade Knezevic, Slobodan Stefanovic, Serbia

PAGE 166 - 170

Paper 29: THE IMPACT OF EMPLOYEES DEDICATION AND THEIR COMMITMENT TO WORK IN BANKS ON INCREASING THEIR FINANCIAL PERFORMANCE IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Authors: Irena Ashtalkoska, Savo Ashtalkoski, Macedonia

PAGE 171 - 176

Paper 30: MANAGEMENT CHANGES AND FASHION MANAGEMENT

Authors: Svetlana Trajkovic, Milos Nikolic, Gordana Mrdak, Serbia

PAGE 177 - 186

Paper 31: STRATEGY AND TACTICS OF NEGOTIATIONS

Authors: Predrag Trajkovic, Stanka Djuric, Serbia

PAGE 187 - 190

Paper 32: CRISIS MANAGEMENT WITHIN THE POLITICAL INSTITUTIONS: EFFICIENT AND EFFECTIVE USE OF TOOLS FOR CRISIS INTERVENTION

Authors: Katerina Veljanovska, Aleksandra Cibreva-Jovanovska, Macedonia

PAGE 191 - 195

Paper 33: WEAKNESSES IN ORGANIZATIONAL FACTORS AS CRITICAL FACTORS INFLUENCING SUCCESSFUL IMPLEMENT OF INFORMATION SYSTEM

Authors: Savo Efremovski, Marjan Mladenovski, Marija Stojanova, Macedonia

PAGE 196 - 200

Paper 34: ZNAČENJE I VAŽNOST NA KOMUNIKACIJATA VO BIZNIS ORGANIZACIITE

Authors: Baki Koleci, Violeta Koleci, Redon Koleci, Macedonia

PAGE 201 - 202

Paper 35: PROBLEMS OF THE HUMAN RESOURCES IN TERMS OF CHANGE

Authors: Galina Stoicheva, Bulgaria

PAGE 203 - 208

Paper 36: THE ART OF NEGOTIATION

Authors: Maja Pehchevska, Macedonia

PAGE 209 - 215

Paper 37: THE IMPORTANCE OF COMMUNICATION IN ORGANIZATION AND MANAGEMENT

Authors: Milos Nikolic, Zoran Antic, Svetlana Trajkovic, Serbia

PAGE 216 - 221

Paper 38: THE ROLE OF INFORMATION SYSTEM IN COLLABORATION AND TEAMWORK IN TELECOMMUNICATION COMPANIES

Authors: Baleski Nikola, Macedonia

PAGE 222 - 227

Paper 39: HUMAN RESOURCE MANAGEMENT

Authors: Svetlana Trajkovic, Milos Nikolic, Ljiljana Stosic Mihajlovic, Serbia

PAGE 228 - 232

Paper 40: THE ROLE OF THE MEDIA IN THE MANAGEMENT OF THE CONFLICT

Authors: Blagica Kotovchevska, Macedonia

PAGE 233 - 237

Paper 41: MANAGEMENT AND FUNCTIONS OF MANAGEMENT

Authors: Milos Nikolić, Ljiljana Stosic Mihajlović, Damjan Stanojevic, Slobodan Stefanović Serbia

PAGE 238 - 244

Paper 42: STRENGTHS AND WEAKNESSES OF THE BUSINESS PROCESS OUTSOURCING IN TK COMPANIES

Authors: Stojan Kocev, Macedonia

PAGE 245 - 249

Paper 43: WHY WE ALLOW TO WASTE HUMAN RESOURCES?

Authors: Irina Stefanova, Bulgaria

PAGE 250 - 255

Paper 44: EVALUATION OF THE COMMERCIAL CREDITS AS NECESSITY FOR SUCCESSFUL WORK OF THE EXPORT CREDIT AGENCIES

Authors: Nada Petrusheva, Macedonia

PAGE 256 - 259

Paper 45: PRODUCT DEVELOPMENT AND INNOVATION PRODUCTION PROGRAM AS A GENERATOR OF ORGANIZATION

Authors: Ružica Stojanovic, Ljiljana Mihajlovic, Serbia

PAGE 260 - 262

Paper 46: IMPROVEMENT OF ENTREPRENEURIAL LEARNING

Authors: Andrijana Migulovska, Macedonia

PAGE 263 - 269

Paper 47: FISCAL POLICY AND ECONOMIC DEVELOPMENT

Authors: Ilija Gruevski, Stevan Gaber, Macedonia

PAGE 270 - 275

Paper 48: IMPACT OF FISCAL DECENTRALISATION ON ECONOMY GROWTH IN THE OLD MEMBER STATES OF THE EUROPEAN UNION

Authors: Nikolay Patonov, Bulgaria

PAGE 276 - 281

Paper 49: THE IMPACT OF MOBILE TECHNOLOGIES ON E-BANKING

Authors: Ljupco Davcev, Risto Fotov, Tamara Jovanov Marjanova, Elenica Sofijanova, Macedonia

PAGE 282 - 295

Paper 50: RENEWABLE ENERGY AS A FACTOR OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF SERBIA

Authors: Predrag Mihajlovic, Ljiljana Mihajlovic Stosic, Serbia

PAGE 296 - 300

Paper 51: THE FOREIGN TRADE AND ITS IMPACT ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT

Authors: Ismail A. Mehmeti, Naim Kamberaj

PAGE 301 - 307

Paper 52: ELECTRONIC BANKING

Authors: Miloš Nikolić, Gordana Bogdanović, Darko Đurić, Serbia

PAGE 308 - 312

Paper 53: TOPICAL ISSUES OF DEVELOPING COUNTRIES IN THE GLOBALIZATION PROCESS

Authors: Krume Nikoloski, Vlatko Paceskoski, Macedonia

PAGE 313 - 319

Paper 54: ANALYSIS OF THE CRITERIA DETERMINING THE EFFICIENCY OF CONDUCTING BUSINESS WITHIN THE PENSION AND DISABILITY INSURANCE FUND, BELGRADE – BRANCH IN VRANJE

Authors: Milena Mladenovic, Serbia

PAGE 320 - 323

Paper 55: APPLICATION OF ECONOMIC LINEAR DETERMINISTIC MODELS IN ECONOMY

Authors: Shaqir Elezaj

PAGE 324 - 334

Paper 56: FINANSISKI ISTRAGI VO ISTRAŽUVANJE NA KRIVIČNI DELA OD OBLASTA NA ORGANIZIRANIOT KRIMINAL

Authors: Marjan Nikolovski, Frosina Taševska Remenski, Vladimir Pivovarov, Macedonia

PAGE 335 - 341

Paper 57: CRIMINAL-LEGAL FRAMEWORK FOR THE PROTECTION OF THE UNIVERSAL HUMAN RIGHTS AND BASIC FREEDOMS OF THE REFUGEES AND INTERNALLY DISPLACED PEOPLE

Authors: Aleksandar Donchev, Macedonia

PAGE 342 - 346

Paper 58: SPECIAL DEFENCE-SECURITY NEEDS AND INTERESTS OF THE EUROPEAN UNION AND INDIVIDUAL DEFENSE-SECURITY NEEDS AND INTERESTS OF ITS MEMBER STATES WITHIN NATO

Authors: Anita Gligorova, Temelko Risteski, Emrah Mihtaroski, Macedonia

PAGE 347 - 350

Paper 59: “MAFIA” AS A TYPE OF AN ORGANIZED CRIMINAL GROUP

Authors: Marika Mateska, Vesna Mateska, Macedonia

PAGE 351 - 356

Paper 60: DISASTER PREPAREDNESS

Authors: Shaban Saliu, Maja Timovska, Macedonia

PAGE 357 - 361

Paper 61: NON-TARIFF PROTECTIONISM IN SELECTED DEVELOPING COUNTRIES

Authors: Emilija Miteva-Kacarski, Macedonia

PAGE 362 - 367

Paper 62: MANAGEMENT OF TERRORIST THREATS

Authors: Mitko Kotovchevski, Blagica Kotovchevska, Macedonia

PAGE 368 - 376

Paper 63: ULOGA I ZNAČAJ KRIMINALISTIKE U SPRJEČAVANJU I SUZBIJANJU ZLOČINA

Authors: Selma Stočanin, Amila Taljanović, Azra Kaljanac, Bosnia and Herzegovina

PAGE 377 - 382

Paper 64: IS FORMING A JOINT BALKAN POLICE FORCES POSSIBLE?

Authors: Vladimir Pivovarov, Marjan Nikolovski, Frosina Tasheva-Remenski, Macedonia

PAGE 383 - 388

Paper 65: WHAT WE LEARNED FROM THE GENOCIDE IN BOSNIA AND HERZEGOVINA???

Authors: Azra Adžajlić-Dedović, Alisabri Šabani, Tarik Humačkić, Mirza Buljubašić, Bosnia and Herzegovina

PAGE 389 - 395

Paper 66: LIVE COMMUNICATIONS AND MODERN METHODS OF MARKETING PROMOTION THROUGH THE INTERNET

Authors: Milos Nikolic, Svetlana Trajkovic, Ljiljana Stosic Mihajlovic, Serbia

PAGE 396 - 401

Paper 67: MANAGING THE CUSTOMER LIFE CYCLE IN THE VIRTUAL WORLD

Authors: Mila Zibak-Dimkovska, Frosina Nikolovska Macedonia

PAGE 402 - 406

Paper 68: CORPORATE ADVERTISING AS A FORM OF MARKETING PROMOTIONS

Authors: Svetlana Trajković, Milos Nikolic, Ljiljana Stošić Mihajlović, Serbia

PAGE 407 - 414

Paper 69: INTERNET AS A MARKETING MEDIA

Authors: Goran Petković, Ljiljana St. Mihajlović, Dragana Trajković, Serbia

PAGE 415 - 421

Paper 70: CONSUMERISM AS AN ADVOCATURE FOR REALIZATION OF THE RIGHTS OF THE CONSUMERS

Authors: Petreska Lence, Pavlina Stoyanova, Macedonia

PAGE 422 - 430

Paper 71: CONCEPT OF MARKETING INFORMATION SYSTEM

Authors: Goran Petković, Ljiljana St. Mihajlović, Dragana Trajković, Serbia

PAGE 431 - 438

Paper 72: ODREĐIVANJE NEPRAVILNOG OČITAVANJA MERNE GRUPE DMG2

Authors: Momčilo D. Vujičić, Ivana Zdravković, Serbia

PAGE 439 - 442

Paper 73: THE RELATIONS BETWEEN MARKETING AND PSYCHOLOGY – PSYCHOLOGICAL INFLUENCE OF THE ADVERTISING TO THE CUSTOMER

Authors: Milena Spasovska, Martin Gjorgiev, Macedonia

PAGE 443 - 446

Paper 74: INTELLECTUAL PROPERTY (PATENT) THEIR ORIGIN, MEANING AND IMPLEMENTATION

Authors: Katerina Gramatova, Milena Galetin, Macedonia

PAGE 447 - 453

Paper 75: THE RELATIONS BETWEEN MACEDONIA AND BULGARIA

Authors: Dejan Marolov, Macedonia

PAGE 454 - 454

Paper 76: THE EFFECTS OF USING POLLEN SUBSTITUTE FEEDBEE® IN HONEYBEES IN MACEDONIA

Authors: Misho Hristovski, Rumen Valchovski, Miroslav Radeski, Macedonia

PAGE 455 - 460

Paper 77: PREDICTING POTENTIAL DISTRIBUTION OF PICEA OMORIKA (PANČ.) PURKIN
THE BALKAN PENINSULA IN ORDER TO IMPROVE SPECIES CONSERVATION

Authors: Jovana Džoljić, Ljiljana Đorđević, Jelena Marković, Serbia

PAGE 461 - 464

Paper 78: QUANTITY OF CAUGHT FISH BY SPECIES AND MONTHS IN DEBAR LAKE

Authors: Katerina Belichovska, Suzana Duraku, Daniela Belichovska, Macedonia

PAGE 465 - 468

Paper 79: COMPARATIVE ANALYSIS OF CORINE LAND COVER FORESTLAND
INDICATORS IN SERBIA

Authors: Slaviša Popović, Miroljub Mitić, Jovana Džoljić, Ljiljana Đorđević, Ružica Stojanović,
Serbia

PAGE 469 - 477

Paper 80: INVESTING IN RENEWABLE ENERGY SOURCES IN THE OFFICE OF THE
REPLACEMENT OF TEPCO AND SOLID FUEL OIL WITH LPG - LIQUEFIED PETROLEUM
GAS

Authors: Dragan Jovanov, Aleksandar Dejanovski, Bojan Mitrovski, Kristijan Dimoski, Macedonia

PAGE 478 - 491

Paper 81: QUALITY OF WATER RESOURCES IN THE REPUBLIC OF SERBIA IN VIEW OF
SUSTAINABLE DEVELOPMENT COMPANY

Authors: Slobodan Stefanovic, Milos Nikolic, Gordana Mrdak, Serbia

PAGE 492 - 496

Paper 82: USING ICT IN AGRIBUSINESS SUPPLY CHAINS TO IMPROVE COMPETITIVENESS
– THE WESTERN BALKANS CASE

Authors: Dori Pavloska – Gjorgjieska, Aleksandar Dejanovski, Biljana Buzlevski, Macedonia

PAGE 497 - 510

Paper 83: RENEWABLE ENERGY AND ENERGY EFFICIENCY IN SERBIA

Authors: Ljiljana Mihajlovic Stosic, Predrag Mihajlovic, Serbia

PAGE 511 - 514

Paper 84: COMPARATIVE STUDY OF HEAVY METALS IN THE LICHEN EVERNIA
PRUNASTRI (L.) ACH. FROM THE PARTLY POLLUTED SITES IN THE SERBIA

Authors: Gordana Bogdanovic, Jovana Džoljic, Serbia

PAGE 515 - 517

Paper 85: ORGANIC VITICULTURE

Authors: Dragan Jovanov, Gligor Zafirov, Macedonia

PAGE 518 - 524

Paper 86: ENERGY EFFICIENCY AND RENEWABLE ENERGY

Authors: Jelena Marković, Milos Nikolić, Ljiljana Stosic Mihajlović, Serbia

PAGE 525 - 531

Paper 87: ENVIRONMENTAL MANAGEMENT

Authors: Gordana Bogdanovic , Milos Nikolic, Jelena Markovic, Serbia

PAGE 532 - 535

Paper 88: LITERARY HISTORY AND THE CULTURAL IDENTITY AS A CHANGE AGENT

Authors: Marija Emilija Kukubajska, Macedonia

PAGE 536 - 540

Paper 89: THE USE OF LANGUAGE LEARNING STRATEGIES BY THE STUDENTS OF ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES AIMED AT IMPROVING THEIR KNOWLEDGE OF ENGLISH

Authors: Maja Stanojević Gocić, Serbia

PAGE 541 - 545

Paper 90: USING ACTIVITIES IN MOODLE FOR DEVELOPING THE LANGUAGE SKILL WRITING

Authors: Anka Veselinova, Nevena Ristova, Macedonia

PAGE 546 - 549

Paper 91: THROUGH THE EYES OF THE TRAVEL WRITER: MACEDONIA IN THE WORKS OF HERMANN WENDEL

Authors: Milica Denkovska, Macedonia

PAGE 550 - 554

Paper 92: DRYING APRICOTS ACCORDING TO THE PRETREATMENT

Authors: Jelena Markovic, Serbia

PAGE 555 - 559

Paper 93: DETERMINATION OF THE ANTIMICROBIAL EFFECT OF THE DILL SEED

Authors: Jelena Marković, Jasmina Stojilković, Serbia

PAGE 560 - 562

Paper 94: CONTROLLING THE QUALITY OF WHEAT AT ARRIVAL POINTS IN THE REGION OF VRANJE

Authors: Jelena Markovic, Serbia

PAGE 563 - 567

Paper 95: MODERN PROCESSING OF SMOKED MEAT PRODUCTS FROM PORK MEAT

Authors: Jasmina Stojiljković, Jelena Marković, Zoran Stojiljković, Serbia

PAGE 568 - 576

Paper 96: INFLUENCE OF PHYSICAL AND MECHANIC PROPERTIES OF PANELS OF THE CUTTING POWER

Authors: Damjan Stanojevic, Slobodan Stefanovic, Serbia

PAGE 577 - 581

Paper 97: DETERMINATION OF TRACE METALS IN “HEPA” FILTER USING X-RAY FLUORESCENCE

Authors: Srdjan Tasic, Irena Tasic, Serbia

PAGE 582 - 585

Paper 98: GOLD RECYCLING FROM FIBER CPU'S PINS BY THE MEANS *AQUA REGIA*

Authors: Srdjan Tasic, Irena Tasic, Serbia

PAGE 586 - 589

Paper 99: TRŽIŠTE I ZAHTEVI TRŽIŠTA GUMENOG GRANULATA

Authors: Slobodan Stefanović, Gordana Mrdak, Miloš Nikolić, Serbia

PAGE 590 - 598

Paper 100: THE PRINCIPLE OF OPERATION OF MICHELSON'S INTERFEROMETER AND SOME OF ITS APPLICATIONS

Authors: Tatjana Stošić, Serbia

PAGE 599 - 604

Paper 101: RESEARCH ON EARLY TEMPERATURE OF MOTOR VEHICLES CRANKSHAFT BEARINGS

Authors: Zoran Janjic, Nenad Janjic, Dragan Nikolic, Serbia

PAGE 605 - 609

Paper 102: REGRESSION AND CORRELATION IN FUNCTION OF WOOD PROCESSING

Authors: Damjan Stanojević, Slobodan Stefanović, Serbia

PAGE 610 - 616

Paper 103: ON ATTRACTIVE PRACTICAL STABILITY AND PRACTICAL INSTABILITY OF LINEAR DISCRETE TIME DELAY SYSTEMS

Authors: Nebojsa J. Dimitrijevic, Dragutin Lj. Debeljkovic, Serbia

PAGE 617 - 620

Paper 104: OATH AS A STANDARD OF ENGINEERS' ETHICS

Authors: Vance S. Bojkov, Darjan Bojkov, Goran Dinic, Serbia

PAGE 621 - 626

Paper 105: ANALYSIS OF POSSIBILITY FOR APPLICATION OF SOME STRATEGIES BY MOTOR VEHICLE MAINTENANCE

Authors: Vojislav Krstic, Božidar Krstic, Svetlana Trajkovic, Ljiljana Djordjevic, Ivan Krstic, Serbia

PAGE 627 - 632

Paper 106: RELEVANCE OF PASSIVE SYSTEMS FOR HEATING AND COOLING FOR ENERGY PERFORMANCE OF OHRID'S TRADITIONAL HOUSES

Authors: Radmila Tomovska, Ana Radivojević, Vesna Lovec, Magdalena Mateska Daniloska, Macedonia, Serbia

PAGE 633 - 645

Paper 107: CENTRAL BANKS AND SUPERVISION OF PAYMENT SYSTEM IN KOSOVO

Authors: Lulaj Enkeleda

PAGE 646 - 652

Paper 108: MARKETING STRATEGY FOR MARKET LEADERSHIP AND MANAGEMENT IN MARKETING

Authors: Ljiljana Stošić Mihajlović, Milos Nikolic, Svetlana Trajković, Serbia

PAGE 653 - 657

Paper 109: AIR QUALITY IN THE AREA OF VRANJE FROM JANUARY TO APRIL 2014

Authors: Gordana Bogdanović, Milos Nikolic, Macedonia

PAGE 658 - 662

Paper 110: ETHICS IN MARKETING

Authors: Ljiljana Mihajlovic Stosic, Stanka Djuric, Serbia

PAGE 663 - 669

Paper 111: CRIMINAL-LEGAL FRAMEWORK FOR THE PROTECTION OF THE UNIVERSAL HUMAN RIGHTS AND BASIC FREEDOMS OF THE REFUGEES AND INTERNALLY DISPLACED PEOP

Authors: Aleksandar Donchev,

PAGE 670 - 676

Paper 112: DETERMINING THE VALUE OF THE CLEARANCE ON MOTOR VEHICLES CRANKSHAFT BEARINGS

Authors: Zoran Janjic, Nenad Janjic, Dragan Nikolic, Serbia

PAGE 677 - 684

Paper 113: POLICY OF THE BANK

Authors: Gordana Mrdak, Miloš Nikolić, Damjan Stanojević, Serbia

PAGE 685 - 691

Paper 114: FORMULATION OF THE STRATEGY UNDER THE INFLUENCE OF POWER COMPETITION

Authors: Ljiljana Stošić Mihajlović, Petronije Jevtić, Serbia

PAGE 692 - 696

Paper 115: APPLICATION OF FUZZY LOGIC BY MOTOR VEHICLE MAINTENANCE

Authors: Vojislav Krstic, Božidar Krstic, Svetlana Trajkovic, Ljiljana Djordjevic, Ivan Krstic, Serbia

PAGE 697 - 699

Paper 116: DETECTION OF HEAVY METAL CONTENTS IN THE PINS SAMPLES OF FIBER CPU

Authors: Srdjan Tasic, Irena Tasic, Serbia

PAGE 700 - 703

Paper 117: POSTAPKA PRI ANALIZIRANJE NA ISPRAVNOSTA NA PROIZVODITE KOI SE KORISTAT ZA ČOVEČKA ISHRANA

Authors: Ziberovski J., Marijanovski, D., Petreska Meri, Mitrovski B., Jovanov D., Macedonia

PAGE 704 - 709

Paper 118: THE SELF-EVALUATION AND QUALITY OF KNOWLEDGE

Authors: Snezana Mirascieva, Macedonia

PAGE 710 - 713

Paper 119: CORPORATE GOVERNANCE - CHALLENGE FOR THE COMPANIES IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Authors: Liljana Jonoski, Gjorgji Petreski, Laze Jakimoski, Macedonia

PAGE 714 - 719

Paper 120: NEW APPROACH TO CONTROL IN SCHOOLS

Authors: Romyana Gyoreva, Bulgaria

BASIC PROFESSIONAL EDUCATION AND PERMANENT IMPROVEMENT – CAREER DEVELOPEMENT PATHS

Prof. Elenica Sofijanovа PhD

„Goce Delcev,, University – Stip, Republic of Macedonia
elenica.sofijanov@ugd.edu.mk

Assistant Prof. Tamara Jovanov Marjanovа PhD

„Goce Delcev,, University – Stip, Republic of Macedonia
tamara.jovanov@ugd.edu.mk

Assistant Prof. Ljupco Davcev PhD

„Goce Delcev,, University – Stip, Republic of Macedonia
ljupco.davcev@ugd.edu.mk

Abstract: The ongoing turbulent changes in the environment and the imposed requirements for personal development of the employees, create a need of focus and in fact, insist on discovering the main individual goals and the needed activities of the employees for the achievement of their career goals. The basic professional education is concerned with the formal degree of qualifications for a certain educational profile. The permanent improvement in all of the employees is actually a necessity, which further allows adaptation on the environmental changes (change in the needs of clients); changes in the organization itself or the in the desire of the person for career development in the same or a different organization. These processes contribute to the start of a new professional cycle and they improve the image of the company, through the presentation and communication of the needs and contributions of the employees.

Keywords: basic professional education, permanent improvement, career development, employees.

Апстракт: Современите турбулентни промени во опкружувањето и наметнатите барања за индивидуален развој на вработените, ја наметнуваат потребата од фокусирање и инсистирање на откривање на индивидуалните главни цели и определување на тоа што тие треба да направат за постигнување на одредени цели во развојот на кариерата. Базичното професионално образование претставува стекнување на формален степен на стручна подготовка за определен образовен профил. Перманентното усовршување кај сите вработени се јавува како неопходност за да може да се излезе во пресрет на променетите барања на опкружувањето (потребите на клиентите), извршените промени во организацијата или пак желбата на индивидуата за кариерно напредување во истата или друга

организација. Со тоа започнува нов професионален циклус, се одржува или се подобрува имиџот на организацијата, преку презентирање на потребите и придонесот на вработените.

Клучни зборови: базично професионално образование, перманентно подобрување, развој на кариера, вработени.

1. ВОВЕД

Професионалното образование создава континуирани услови за добивање знаење како единствен ресурс којшто со употребата не се намалува, туку, напротив се зголемува. Вистинските менаџери мора да водат сметка за овој клучен ресурс: знаењето. Динамиката на денешното работење целосно го афирмира значењето на интелектуалниот капитал. Знаењето и интелектуалниот капитал се единствен траен ресурс за зачувување на конкурентската предност во новата економија и поради тоа потребно е со нив да се управува, да се трансформира во непрекинат процес на учење низ којшто треба да поминат вработените во организацијата. Учењето е процес преку кој индивидуата го видоизменува сопствениот однос со средината во кој опстојува. Проширувањето и продлабочувањето на знаењата на кои се темелат професионалните компетенции, како со формално, така и со неформално образование и воопштување на искусственото учење, го имплицираат процесот на професионален развој, кој е предуслов за успешна кариера иако постои можност за кариерно напредување со кое поединецот дополнително стекнува

професионална компетентност. Во многу организации се прифатени концепти за управување со знаењето како метод за обезбедување на квалитет на услуги кон клиентите, брза испорака кон пазарите, развивање иновативност кон производите и услугите. Со тоа се подобруваат перформансите на организацијата.

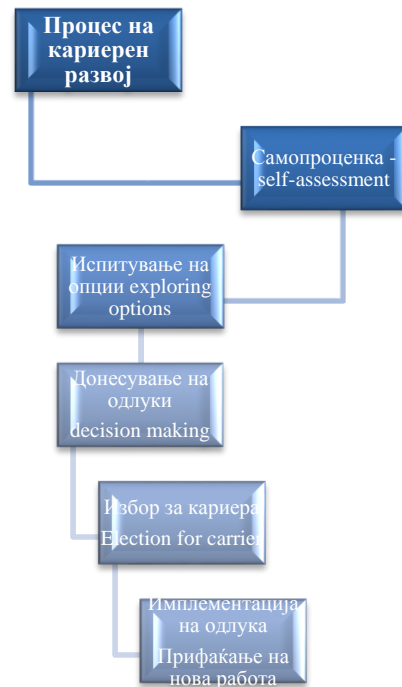
2. ЗНАЕЊЕТО КАКО ИНТЕЛЕКТУАЛЕН КАПИТАЛ

Знаењето добиено преку процесот на учење создава капитал, секоја работна ситуација се јавува како извор на потребата за учење заради посоодветно дејствување на поединецот во неа. Со тоа, ситуацијата се јавува како мотив за учење на поединците кои се актери на определената ситуација, во која пак, се јавува правилно или неправилно дејствување кое може да биде конкретна содржина на учењето.

Оние организации кои ќе ја почувствуваат потребата за обезбедување на можности кои би ги задоволеле вработените во професионално перманентно усовршување, најчесто ќе имаат посветен, вреден и професионален кадар. Главна цел во развојот на кариерите е да се задоволат потребите на вработените на работното место, иако тие потреби многу често треба да се совпаѓаат со потребите на организацијата.

3. ИНДИВИДУАЛЕН ЛИЧЕН РАЗВОЈ НА КАРИЕРАТА

Секоја индивидуа, без разлика на тоа каде го извршува работниот процес, има потреба за развој на кариерата индивидуално. Значи, самиот процес на кариерен развој неминовно започнува со некаква самопроценка (self-assessment), која ги зема во вид сопствените афинитети, мотиви, вештини и знаења (сл.1).

Сл. 1 Процес на кариерен развој

Самопроценката, во принцип се врши во текот на образованието, но може да се изврши и во било која од специјализирани институции. Процесот потоа продолжува преку ткн. испитување на опциите (exploring options), кои стојат на располагање и донесување на одлуката (decision making) и избор на понатамошната кариера. Секако, би требало да следи имплементација на одлуката (Implementation) и прифаќањето на новата работа, по што можат да се продолжат следните активности кон новиот исчекор: натамошно образование, усовршување, тренинг, себепроценка итн. со што навлегуваме во новата област на ткн. кариерни патеки, кои се дефинираат како логични и возможни секвенци на позициите, работните места а базираат на анализата на работата. Тие всушност ги претставуваат реалните можности за напредок/ латерален, нагорен без вклучување на вообичаени унапредувања по дообразба и сл.

4. ОРГАНИЗАЦИСКИ КАРИЕРЕН РАЗВОЈ ВО ОРГАНИЗАЦИЈА КОЈА „УЧИ,,

Кариерен развој подразбира градење на кариерни патеки во

организацијата. Потребен е информативен систем со кој менаџментот треба да управува, но, потребен е и способен менаџерски и технички талентиран кадар кој ќе биде во состојба да одговори на барањата на организацијата. Одговорноста за управување со кариерите, денес, во современи услови на стопанисување, е обврска на вработените, а организацијата се трансформира во организација која учи преку индиректно нивно унапредување и поддржување, манифестирајќи ги, при тоа, основните димензии:

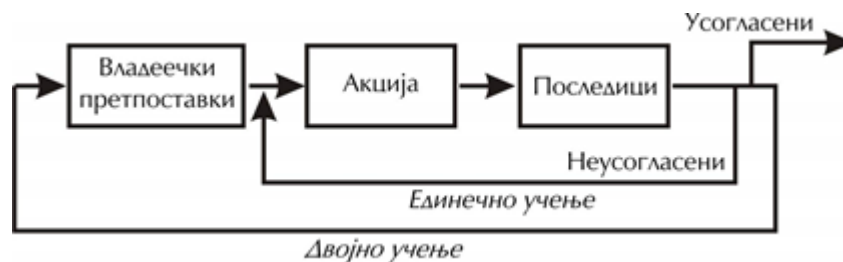
- континуирано учење, кругот на учење постојано се врти, ние постојано ги тестираме нашите поими во искуства и ги модифицираме што се појавуваат како резултат на нашата опсервација и искуството, всушност процесот на учење повторно се учи.
- генерализација и размена на знаењето,
- развивање на системско и критично мислење,

- култура на учењето како процес,
- охрабрување на флексибилниот однос и експериментирањето,
- вреднување на вработените

Во професионалниот развој на поединците и развојот на капацитетот на организациите доминираа два типа на учење:

1. пренос на постојните (познатите) практики на новите генерации (школување) и
2. искусно учење на поединците

Познатиот автор во менаџментот, Крис Аргирис ја развива својата „теорија во акција“, од која се раѓа идејата за надминување на адаптивното со генеративно учење, или како тој го именува: премин од учење од еден круг или единечно учење (за адаптивното учење) во учење од двоен круг или двојно учење (за генеративното учење)

Сл. 2 Единечно и двојно учење според Крис Аргирис

Кај единечното (сингуларно) учење, ако не се постигнат саканите резултати, се менува само акцијата или начинот на дејствување (адаптивно учење), додека кај двојното учење се менуваат и претпоставките, и со нивно варирање се стекнува потполно ново знаење (генеративно учење). За двата облици на учење во организациите (адаптивно и генеративно) Аргирис го воведува поимот организациско учење. Од конкретната ситуација во организацијата може да се почувствуваат континуираните и потребните услови за одвивање на ефективно учење, односно можностите за остварување на определена дисциплина на учење или за практикување на определена стратегија на организациското учење. Во конкретната ситуација се осмислуваат и ефектуираат дисциплините и стратегиите на организациското учење. Основната ,

базична подлога за развој на организациското учење, а преку него и развивање услови за кариерен развој на поединците – вработени е кооперативноста и заемната доверба и почит и тоа на сите нивоа на менаџерската хиерархија. Само на тој начин се учи од туѓите искуства, се споделуваат знаењата, има пренос или трансмисија на „давање,, и „примање,, еден од друг вработен. Тоа е единствениот начин да се создава континуирана работна средина на искреност и отвореност, можно е да се развива учењето без страв, без nelaгодност, можно е „давање“ и „земање“, односно размена, трансфер на внатрешното индивидуално богатство – знаењето и искуството. Само на овој начин се создаваат услови за компетентност. Уште поконкретно, Мансфилд во 1999 наведува дека компетентноста е „Основна

карактеристика на личноста што резултира во ефективна или супериорна изведба“, додека Ранкин во 2002 вели дека „Компетенциите го претставуваат јазикот на изведбата. Тие можат да ги артикулираат и очекуваните резултати од напорот на индивидуата како и начинот (манирот) на кој тие активности се спроведуваат.“

5.ЗАКЛУЧОК

Формалното, базично образование кое се стекнува во високообразовните институции ја дава базата за професионалниот развој. Понатамошното напредување во извршувањето на работните задачи кои произлегуваат од работното место и позициите по хиерархиската скала, остварувајќи видливи резултати, ја претставува кариерата. Градејќи се во таа насока, се гради во континуитет професијата што претпоставува повисоко ниво на можности, но и одговорности. Од бројните истражувања кои се направени во оваа област, може да се констатира дека знаењето е потребно и фокусирано првенствено во реализација на работните задачи, а проширувањето на компетенциите преку разни обуки, тренинзи и развој значи професија како збир на поголем број на занимања во рамките на профилот кој е овозможен од формалното базично образование. Се чувствува потреба од перманентно образование, но и перманентно усовршување во индивидуално селектираната професија, потребни се промени во континуитет коишто произлегуваат од промените во потребите и барањата на клиентите во

опкружувањето, од што се трансформираат извршените промени во организацијата или пак желбата на индивидуата за кариерно напредување во истата или друга организација.

Кога индивидуата ќе покаже желба на квалитативен скок во професионалниот развој или во кариерната позиција, мошне често се јавува потреба од дополнителна формална стручна спрема. Со тоа започнува нов професионален циклус. По стекнувањето на формалната нова стручна спрема, најчесто индивидуата зазема нова кариерна позиција или ја менува организацијата пореди што се јавува потреба за ново работно воведување и потоа перманентно усовршување.

6. ЛИТЕРАТУРА

- [1] Nelson R. Richard, Knowledge and Innovation Systems, OECD Papers 2000
- [2] Trifkovic Slobodan, Intelktualna svojina, Istrazivacko-izdavacki Centar, Beograd, 2007
- [3] Link N. Albert, Siegel S. Donald, Innovation, entrepreneurship and technological change, Oxford University Press, 2007.
- [4] Argyris, C. & Schon, D. Organizational Learning II: A Theory of Action Perspective. F. Reading, Mass:Addison Wesley, 1996
- [5] H. 8.Marusic, S. Profesionalni razvoj, Skolske novine, Zagreb, 1986
- [6] Fry, H. Keteridge, S. & Marshall, S. A Handbook of Learning and Teaching in Higher Education. London: Kogan Page, 1999